

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat de Filosofia i Lletres

Memòria del Treball de Fi de Grau

"Encomana el català": retòrica i símbols d'una planificació lingüística moderna

Aleix Pizà Sureda

Grau en Llengua i Literatura Catalanes

Any acadèmic 2016-2017

DNI de l'alumne:43228377S

Treball tutelat per Rosa Maria Calafat Vila
Departament de Filologia Catalana i Lingüística General

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor		Tutor
Sí	No	Sí
x		x

Paraules clau del treball:

Planificació, estàndard, comunitat lingüística, integració, promoció, àmbit d'ús.

Índex

PRIMERA PART **1**

1)INTRODUCCIÓ	1
2)LA PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA.....	2
2.1)Definició i camp d'estudi.....	2
2.1.1)En la planificació, quin paper representa la normalització lingüística?.....	3
2.2)Una mica d'història: l'estàndard grupal.....	5
2.2.1)L'estàndard, ara.....	6
3-LA PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA DEL CATALÀ: CONTEXT I HISTÒRIA.....	7
3.1)El cas català: la minorització.....	7
3.1.1)Una cortesia imposada imposada.....	8
3.1.2)El criteri d'utilitat.....	9
3.1.3)Català i espanyol: una història de tensió.....	10
3.2)Una llengua és un dialecte amb poder polític.....	12
3.2.1)La realitat lingüística catalana ara. El multilingüisme.....	14
3.3)La llengua. Una eina de cohesió, o una barrera?.....	16

SEGONA PART **18**

1-CAMPANYES: EVOLUCIÓ i CONTEXT.....	18
• <i>El català, cosa de tots (1982)</i>	18

• <i>Depèn de vostè (1985-1986)</i>	20
• <i>Tu ets mestre (2005)</i>	21
• <i>Dóna corda al català (2005-2007)</i>	22
• <i>Mou-te en català! (2011)</i>	23
• <i>El català, llengua per a tothom (2013)</i>	25
• <i>T'agradarà sentir-la en català (2014)</i>	27
• <i>En català, també és de llei (2014)</i>	27
• <i>Català i empresa. Ja estàs al dia? (2015)</i>	28

TERCERA PART **30**

I-Anàlisi lingüística i cognitiva.....	32
--	----

II-Characterístiques formals.....	36
-----------------------------------	----

III-Els objectius d'"Encomana el català"	38
--	----

CONCLUSIONS **40**

BIBLIOGRAFIA **41**

PRIMERA PART

1-INTRODUCCIÓ

Aquest projecte es proposa analitzar la formulació de la promoció de l'ús del català, d'acord amb el context de cada període marcat. La nostra llengua es troba en una situació de minorització lingüística; fa la impressió que el català ha passat més temps sobrevivint que no pas expandint-se o consolidant-se, com han fet altres llengües europees. La modernització del català com a llengua europea, sota aquestes circumstàncies, no ha resultat tan efectiva com ho ha estat la de l'espanyol o el francès; i encara avui podem afirmar que els catalanoparlants no vivim en una situació de normalitat. En un entorn de plena diversitat lingüística, la nostra planificació ha tingut l'afany d'assolir aquest estat ideal de vitalitat. Per fer del català un bé d'utilitat quotidiana s'han impulsat diverses campanyes per fomentar-ne l'ús.

Aquest treball es centrarà en la publicitat i la promoció com a recursos d'incidència activa en la conducta lingüística de la població. L'objecte publicitari considerat més representatiu per a la tasca que ens ocupa, per la seva forma, pretensions i càrrega simbòlica no és altre que l'espot titulat *Encomana el català* de la campanya "Per la llengua, som-hi!", que es dugué a terme entre els anys 2009 i 2010. L'audiovisual consisteix en una petita peça musical cantada acompanyada d'una coreografia, els diferents integrants de la qual pretenen representar la realitat multicultural catalana. Tots ells, amb un únic element en comú: el català. La seva càrrega simbòlica en favor de la integració dels immigrants mitjançant la llengua, i l'exaltació del valor del català com a cohesionador social, fan d'aquesta campanya un objecte d'anàlisi no només interessant per la seva forma, sinó també pel seu contingut.

Aquest projecte es dividirà en quatre parts:

Primer, es fonamentarà el treball amb una introducció als conceptes que expliquen el text analitzat: la planificació lingüística, i el cas català.

A la segona part s'exposaran i analitzaran, breument, una sèrie d'exemples de campanyes de promoció del català que es consideren representatives de la tasca de la planificació lingüística en aquesta matèria. Mitjançant aquesta selecció, es presentaran mostres concretes del producte publicitari que deriva de la situació contextual i els objectius de la planificació lingüística catalana, descrits al primer bloc. Se n'aplicaran, d'aquest, determinades idees i reflexions. Aquesta part central introduirà l'anàlisi del cas que dóna títol a aquest projecte.

La tercera presentarà l'aplicació dels conceptes analitzats a partir de l'estudi de l'espot *Encomana el català*, com a reflex de la realitat sociolingüística que vivim actualment envers de la ideal que presenta, així com dels recursos conceptuals i la seva càrrega simbòlica en conjunt.

Finalment, la tercera part introuduirà un breu apartat de conclusions.

2-LA PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA

2.1) Definició i camp d'estudi

Boix/Vila (1998: 275)
“Entenem per planificació lingüística el cicle format per l'organització, la posada en pràctica i l'avaluació d'un conjunt coherent d'actuacions de política lingüística adreçat a acomplir uns objectius explícits de transformar la realitat sociolingüística, així com la disciplina que estudia aquestes pràctiques.” (citat a Apunts Planificació Lingüística 2016-2017. CALAFAT)

Com qualsevol altra llengua, la nostra posseeix uns recursos legals i socials que vetllen pels seus interessos, projecció, expansió i conservació. La planificació lingüística es podria definir com un conjunt d'accions encaminades a generar en una comunitat de parlants un comportament lingüístic determinat. Aquestes mesures, tal com planteja Bastardas, no provenen únicament de la consciència social, sinó també de l'acció política. Es podria considerar que els poders públics han tingut un paper crucial en la història del català. Però quin és el seu focus d'atenció? (cfr. Bastardas 1994:31). Aquest és la comunitat lingüística.

Per definició, una comunitat lingüística pot ésser qualsevol grup humà amb una mateixa llengua en comú. Però que una comunitat lingüística sigui considerada com a tal, apunten R. H. Hudson (1982) o J. Gumperz (1962) entre d'altres, ho determina la interacció entre els seus parlants. Al cap i a la fi, un idioma no es pot considerar comú si no és primer efectiu, i la llengua no pot actuar com a element cohesionador si no és primer emprada.

Es podria dir que en el cas de la planificació del català el nostre objectiu principal és assolir i preservar precisament això, el seu ús entre els membres de la nostra comunitat lingüística. Una llengua en plenitud de funcions és la que viu sense condicionants externs que n'afectin l'ús corrent per a la comunicació. En el cas de la nostra llengua segueix sent un problema atènyer una realitat d'ús que per a moltes altres és tan natural.

2.1.1) En la planificació, quin paper representa la normalització lingüística?

Entenem per normalització lingüística el procés mitjançant el qual, en resposta a una situació de conflicte en què una llengua ha sigut minoritzada, una comunitat pretén esdevenir novament cohesionada i recuperar tants parlants com sigui possible. Idealment, les accions empreses per normalitzar un idioma culminen amb la plena recuperació dels àmbits d'ús. En canvi, la planificació es pot descriure com un conjunt organitzat de mesures adreçades a optimitzar l'estat d'una llengua. Aquesta definició es

pot aplicar, doncs, a qualsevol acció per part de les institucions amb l'afany de modificar la realitat sociolingüística.

Es podria dir que ara per ara la normalització és el principal objectiu de la planificació lingüística catalana. Òbviament, no és el mateix cas que el de l'espanyola. L'afany de la planificació lingüística de l'espanyol no és recuperar cap terreny perdut, sinó expandir-se i mantenir la seva presència i projecció internacional. Aquest és el seu principal objectiu.

El contacte entre membres de diferents comunitats lingüístiques en un mateix territori pot afectar dràsticament l'evolució de diferents llengües no només formalment mitjançant interferències, sinó fins i tot a nivell de parlants. I és que cap comunitat lingüística no és hermètica, ni ho pot ésser mai. Tant és així que alguns estudiosos defineixen el bilingüisme com una situació inestable que s'ha de resoldre inexorablement amb la superposició d'una llengua sobre l'altra. Es tracta d'un joc de poders que per definició ha d'acabar, en última instància, amb la desaparició de la llengua minoritzada a favor de la minoritzadora. Una normalització lingüística efectiva ha d'estar adreçada a la consciència dels parlants.

Albert Bastardas i Boada, reflexionant sobre l'afany català d'assolir-la, descriu tres grans subfenòmens que han de fonamentar una normalització lingüística efectiva als Països Catalans. (cfr Bastardas, 2012: 35)

Primerament, introdueix el concepte de substitució lingüística intergeneracional, guiada generalment pel criteri d'utilitat que alguns parlants projecten sobre la nostra llengua. Un catalanoparlant que no creu que el català sigui digne d'ésser transmès a les generacions futures, per considerar l'espanyol més útil, per exemple, deixarà d'ensenyar català als seus fills, néts, etc. Bastardas afirma que una normalització plena passa per revertir aquest procés, així com la recuperació de varietats del català d'ús recessiu, en risc de desaparició, en la comunicació quotidiana. També té en compte l'existència avui en dia d'interferències de l'espanyol en l'ús del català quotidià de molts parlants.

Segons l'autor, la bilingüització dels immigrants és també fonamental. Podem considerar que l'expansió d'una llengua és un bé innegable per a la seva vitalitat, però va més enllà; el sentiment de cohesió d'una comunitat a partir d'una llengua comuna atorgaria al català un caràcter simbòlic de valor incalculable. Actualment, la poca importància que s'atorga a l'estàndard provoca que el primer contacte de molts nouvinguts amb la nostra llengua sigui amb una varietat del català col·loquial interferida per altres estàndards (com l'espanyol o el francès, en el nostre cas), i no amb la seva forma referencial i supradialectal. Entre moltes altres raons, la difusió en les comunicacions públiques de l'estàndard català és vital per a la correcta estructuració de la llengua quotidiana, utilitzada tant per catalanoparlants de naixement com per nouvinguts amb l'afany d'aprendre-la.

Avui en dia, tenir un estàndard ha esdevingut completament necessari per la pervivència de les llengües modernes, i el català no n'és cap excepció. Al contrari, l'estàndard de Fabra és d'una importància innegable per a l'extensió de l'ús de la llengua. Ara bé, amb la codificació no basta; l'estàndard ha de tenir una presència més que significativa en qualsevol context comunicatiu. Una presència que avui dia sembla no tenir, es podria afegir. La normalització exigeix, doncs, que l'estàndard tingui una visibilitació pública suficient per tal d'exercir la seva funció referencial i estructuradora. Es pot interpretar l'estàndard català com un reflex de la implicació del poder polític i legislatiu en matèria de llengua; per vehicular un estàndard calen lleis.

2.2) Una mica d'història: l'estàndard grupal

La llengua estàndard és una varietat codificada amb la finalitat d'exercir de model per als parlants. És l'exemple supradialectal més enllà de la resta de varietats. Però per què és tan important per una llengua tenir estàndard? Per què la tasca de Pompeu Fabra en el cas català és tan transcendent per la història de la nostra llengua? Fabra va proposar una llengua vehicular, un estàndard referencial. Una llengua no cohesionada és una llengua

feble. Els codis de comunicació humans tendeixen a la diversitat, l'existència mateixa del català, l'espanyol o el francès en són prova. De la mateixa manera que les llengües romàniques van prendre camins evolutius diferents, fins considerar-se desaparegut el llatí de l'ús quotidià, el mateix hauria pogut passar a la llarga, en menor escala, amb la nostra llengua. És per aquesta raó que aquells que defensen fervorosament la validesa de varietats del català com a llengües independents (com en el cas del valencià, o del gonnellisme a Mallorca) són usualment els individus que s'identifiquen amb moviments polítics posicionats en contra de la normalització de la llengua catalana, com el *Partido Popular* o *Ciudadanos*. En tres paraules, *Divide et impera*.

L'estàndard de la llengua catalana és el resultat d'un llarg i difícil desenvolupament. De caràcter composicional, fou confeccionat per Pompeu Fabra (1913) amb l'afany que tot catalanoparlant, independentment de la seva varietat, s'hi sentís en major o menor mesura representat. L'estàndard és essencial per a la normalització lingüística precisament perquè la conducta lingüística deriva de la consciència sobre la llengua. És a dir, en la mesura que el sentiment d'identitat dels parlants afecta el seu comportament lingüístic.

2.2.1) L'estàndard, ara

El valor d'un estàndard referencial no és únicament simbòlic; una llengua estandarditzada que presenta una ortografia fixada i un vocabulari comú és molt més fàcil d'aprendre. A més, pel fet mateix d'ésser una forma supradialectal, permet a un nou parlant la intercomprensió amb un nombre de possibles interlocutors molt major. Es podria dir que l'estàndard, en un sentit pràctic, fa una llengua atractiva a nous parlants potencials. El principal objectiu de la política lingüística respecte del català n'és precisament la promoció, i tenir un únic model complet i funcional en facilita indubtablement la transmissió. I un dels principals factors que determinen la fortalesa d'una llengua és el seu nombre de parlants i la seva capacitat d'adquirir-ne de nous.

L'establiment d'una varietat estàndard és essencial per la correcta vehiculació i manteniment d'una llengua. L'estàndard és la varietat funcional que garanteix el que Paul Grice descriu com a cooperació lingüística. En el seu valor pragmàtic, l'intercanvi comunicatiu implica una voluntat de col·laboració entre interlocutors. El fi últim sempre és la comunicació, i cada un dels implicats en una conversa farà tot el possible per tal de fer-la efectiva, fins i tot més enllà de la barrera idiomàtica. Si hom vol prendre part en un diàleg, en qualsevol llengua, ha d'estar disposat a contribuir-hi. Saber-se part d'una comunitat lingüística amb valor referencial és cabdal per portar a terme la comunicació amb èxit.

3-LA PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA DEL CATALÀ: CONTEXT I HISTÒRIA

3.1)El cas català. La minorització

Si la normalització lingüística sembla que té un final, la consecució de la plenitud d'usos, la planificació d'una llengua ha de ser constant . Totes les llengües disposen de recursos legals per defensar-ne l'estabilitat i plenitud d'ús.

La planificació -mediatitzada per l'estat de minorització- de la llengua catalana es realitza en el següent context:

La llengua catalana, a Catalunya, les Illes Balears, el País Valencià, l'Alguer, Andorra i Catalunya Nord principalment, compta avui amb aproximadament 10 milions de parlants arreu del món. Tot i la seva relativament escassa representació al context de la Unió Europea, el català és conegut arreu del món i desperta interès a molts parlants. Evidentment, sempre en menor mesura que altres llengües de major projecció. Al cap i a la fi, la nostra és com totes el producte de la nostra història. La complexa relació entre els Països Catalans com a comunitat cultural i la resta d'Espanya han marcat

inevitablement la política lingüística del nostre territori. Però són la política lingüística catalana i l'espanyola tan diferents? I per què?

Tot depèn de la situació de cada llengua; la llengua espanyola s'ha expandit amb els segles paral·lelament amb els territoris de conquesta imperial, i no ha comptat amb cap potència veïna que en truncàs l'evolució. En poques paraules, la planificació lingüística de l'espanyol no és defensiva. *Ut supra dixit*, el català sí que ha comptat amb condicions adverses al seu desenvolupament, i a més el creixement dels Països Catalans com a potència política ha sigut menor en la història moderna, si bé notable a l'època medieval. I és que al llarg de molts anys l'expansió territorial i la lingüística han estat íntimament relacionades. Es podria dir que l'expansió de les llengües modernament està més lligada a l'econòmica, com en el cas de l'anglès o el rus. Però el cas català és diferent al d'Anglaterra, Estats Units o Rússia.

Al seu article *Persistència i canvi en el comportament lingüístic: la planificació sociolingüística* (1994), Albert Bastardas planteja que com més lluny ha arribat el procés de substitució d'una llengua, menys interès demostren els seus parlants per conservar-ne l'ús habitual. En el nostre cas particular, ho demostra el fet que en la majoria de territoris de parla catalana no sigui difícil trobar un catalanoparlant que usualment utilitzi l'espanyol com a primera llengua per a la interacció quotidiana. En resum, podem afirmar que les possibilitats de recuperació de l'ús ple d'una llengua es redueixen exponencialment si aquesta es troba en un estadi de substitució avançat, i el català podria trobar-se en una situació similar. A continuació s'exposen els que, es consideren, tres dels principals factors que han portat al català a la situació de minorització en què es troba actualment al territori català:

3.1.1) Una cortesia imposada

Només cal remuntar-se al significat profund del mot 'comunicació': 'comunicar', del llatí *commūnicō, commūnicāre* (compartir, connectar). En el sentit que ens ocupa no significa

res més que 'fer quelcom comú entre individus'. Per definició, els humans som éssers socials, i la tendència a l'apropament resulta natural en la nostra psicologia com a col·lectiu. Quina conclusió es pot extreure d'aquest fet en el cas del català? Una prou simptomàtica: si l'objectiu últim entre dos individus és establir una comunicació efectiva, per molt que un sigui bilingüe i l'altre no, el bilingüe tendirà naturalment a utilitzar la llengua comuna.

Partint d'aquesta reflexió, es pot concloure que els catalanoparlants no únicament giram la llengua per allò que alguns denominen mesquinament 'cortesia' o 'educació'. El principi de cooperació lingüística de Grice es fonamenta en el fet que el comportament natural entre humans és l'afany d'establiment de relacions socials. La necessitat de diàleg entre catalanoparlants i espanyols castellanoparlants monolingües (que probablement en són la majoria), doncs, pesa més que no pas l'afany de reivindicació d'un valor definidor de la nostra cultura com ho és la llengua.

Aquest fet ens pot conduir a dubtar sobre l'ús pràctic que pot tenir la nostra pròpia llengua en el nostre context sociolingüístic.

3.1.2) El criteri d'utilitat

En la realitat cultural coetània algunes llengües poden semblar més útils que d'altres; la transmissió intergeneracional és vital per al manteniment de l'ús normal d'una llengua, i resulta fins i tot lògic que alguns parlants en disposició d'ensenyar el seu idioma a les generacions vinents es guiïn per criteris pràctics, en favor de la llengua que consideren que té més projecció. Aquesta preferència per la transmissió de l'espanyol en detriment de la del català és perfectament comprensible. Aquest fet tan simptomàtic porta Jesús Royo Arpón (1996) a afirmar que, de fet, el bilingüisme és positiu per la llengua catalana. Al cap i a la fi, i potser pecant de derrotisme, podríem considerar-lo una opció com a llengua única amb certes limitacions. En el cas del català, la pregunta evident és per què els parlants hem arribat a una situació tan desavantajosa. Però tota llengua és

víctima de la seva circumstància; avui en dia resulta risible qüestionar la utilitat de l'anglès, com molts segles enrera ho era qüestionar el valor del llatí. És pel fet que una llengua està lligada a la història de la seva comunitat que no existeixen campanyes com 'Encomana el castellà', o l'anglès no té una institució de suport com l'Institut d'Estudis Catalans o la RAE; per simple falta de necessitat. És per això que la planificació de la nostra llengua és tan diferent de moltes altres; perquè no parteix d'una situació de normalitat.

3.1.3) Català i espanyol: una història de tensió

La relació amb una de les nostres llengües veïnes, l'espanyol, ha tingut històricament alguns episodis de tensió. De fet, analitzant la nostra història recent resulta difícil negar-ho. Es podria dir que pràcticament tota la legislació provinent del govern central espanyol respecte de la llengua catalana s'ha enfocada a reduir-ne la presència a l'administració i a l'àmbit públic.

A continuació es presenten algunes dates prou representatives, triades entre moltes altres, de la història de la repressió de la nostra llengua per part de l'estat espanyol. La seva finalitat aquí és simplement corroborar que la repressió del català té molta més història que el franquisme. Es tracta d'accions per part de l'estat espanyol amb l'objectiu de minvar el seu poder simbòlic i el seu àmbit d'ús:

1707-1719- Felip V de Borbó prohibeix, amb la implantació dels Decrets de Nova Planta, l'ús oficial del català a València i Aragó (1707), Mallorca i les Pitiüses (1715), el Principat de Catalunya (1716) i Sardenya (1719); **1768-** Amb la Reial Cèdula d'Aranjuez Carles III de Borbó imposa l'espanyol a l'Administració de Justícia, a les escoles públiques i a la jurisdicció eclesiàstica a Catalunya; **1776-** El bisbe de Mallorca prohibeix l'ús del català a les parròquies, i a l'ensenyament del catecisme; **1780-** El comte de Floridablanca promulga la Reial provisió que obliga per llei a totes les escoles catalanes a ensenyar la gramàtica de la *Real Academia Española*.

1801- Per ordre de Manuel de Godoy, queda prohibida la representació a Catalunya de cap obra que no sigui en espanyol; **1838-** L'estat espanyol prohibeix que els epitafis s'escriguin en català; **1857-** La llei Moyano d'instrucció pública fa de l'espanyol l'única llengua autoritzada a les escoles; **1898-** La Dirección General de Correos y Teléfonos espanyola prohibeix parlar català per telèfon; **1926-** Es fa efectiva una ordre que prohibeix l'ensenyament del català a les escoles, sota amenaça de trasllat als mestres que s'hi oposin.

Podria considerar-se, això no obstant, que és durant període franquista on podem trobar les dates més significatives de la història moderna. Cap tria, tanmateix, pot fer justícia a l'època de persecució que va viure la nostra llengua durant quasi quaranta anys de dictadura:

1936- Es prohibeix l'ús del català a la vida pública i a les escoles de Mallorca; la consigna, "Si eres español, habla español"; **1938-** Es deroga l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Conseqüentment, el català perd la seva oficialitat a Catalunya; **1939-** Es suprimeix l'ensenyament de la cultura catalana a les escoles. L'Institut d'Estudis Catalans és convertit en el "Instituto de la Hispanidad de Barcelona". La casa particular de Pompeu Fabra és assaltada i cremada tota la seva biblioteca. L'exèrcit espanyol destrueix totes les planxes d'edició del Diccionari General de la Llengua Catalana. L'ús del català és prohibit per decret. Es prohibeix la retolació en català a Granollers. Serrano Suñer comunica a tots els bisbes de Catalunya que s'hauran de dirigir al poble en únicament en espanyol; **1941-** Prohibició explícita dels Jocs Florals de Barcelona; **1957-** Imposició de l'ús de noms castellans al Registre Civil; **1968-** Per ordre del govern franquista, es prohibeix a Joan Manuel Serrat cantar en català a Eurovisió.

3.2) Una llengua és un dialecte amb poder polític

La cultura humana, així com el seu creixement, evolució o simple supervivència ha estat sempre lligada al poder polític. Com a part d'una cultura, d'allò que ens defineix com a col·lectiu, la llengua és un reflex de la nostra societat, i qualsevol condicionant exercit sobre aquesta pot afectar l'estat natural d'un idioma. Sense anar més lluny, el francès és tan unitari a França perquè les polítiques napoleòniques en termes de llengua van suposar l'extinció sistemàtica de totes les variants i manifestacions lingüístiques arreu de la nació. A excepció, clar, de l'estàndard que s'ha mantingut fins als nostres dies.

Isidor Marí proposa que la plena normalització lingüística del català exigeix l'existència d'un estat propi. Darrere una llengua forta hi sol haver un estat fort.

En aquest context, cal esmentar breument la Llei de política lingüística que la Generalitat de Catalunya va presentar l'any 1998. Es presentà com un nou impuls al procés de normalització de la llengua. Simbòlicament, la imatge que projectà fou de bon principi la d'una Generalitat compromesa amb la revitalització del català; i era tasca d'aquestes institucions catalanes salvaguardar-lo a l'àmbit públic. No només pel seu valor definidor de la cultura, sinó també com a factor de cohesió social.

La capacitat que la Llei de política lingüística tingué l'any 1998 de cobrir tants aspectes de la vida quotidiana a l'àmbit català, veritablement, la convertí en un autèntic manifest de com seria la política lingüística catalana els anys vinents. Si bé algú podria considerar que va pecar d'ambiciosa, resultà indubtablement un gran avanç en matèria de dret lingüístic. La llei de política lingüística de les Illes Balears segueix aquesta mateixa filosofia.

Tota comunitat autònoma d'Espanya té en matèria de legislació lingüística un referent estatal, la Constitució de 1978. Aquest marc legal té la funció d'afavorir l'espanyol sobre la resta de llengües del país. L'article 3 de la Constitució espanyola en fa la llengua de l'estat, i relega al català l'estatus de llengua regional.

La posició del català es pot considerar actualment desavantatjosa també a nivell legal. La Constitució proposa l'espanyol com a única llengua vehicular a tot l'estat. Les competències respectives a la resta de llengües, que són oficials únicament als seus respectius territoris, les deixa a càrrec del govern de cada comunitat autònoma i amb limitacions, evidentment.

El text dicta que tots els habitants del territori que abraça l'estat espanyol tenen el deure de conèixer el castellà. El que no diu, i això cal destacar-ho, és que la resta de llengües espanyoles mereixin el mateix tracte. Així doncs, cal concloure que l'espanyol és l'única

llengua que la Constitució protegeix i valida a tot l'Estat. A diferència de la resta, la fa obligatòria; això implica que l'administració pública de qualsevol comunitat circumscrita al territori d' Espanya està obligada a atendre en espanyol, per llei, a qualsevol ciutadà que s'hi dirigeixi en espanyol. I què comporta això, en última instància? Que per a qualsevol castellanoparlant aprendre una altra llengua deixa d'ésser una necessitat. Amb el concepte 'bilingüisme unilateral', Lluís Vicent Aracil descriu precisament aquesta situació; si has nascut a Espanya, però no a un territori i/o família castellanoparlants, estàs obligat constitucionalment a ésser bilingüe. A fer l'esforç d'aprendre una altra llengua. Si ets castellanoparlant, no.

3.2.1) La realitat lingüística catalana ara. El multilingüisme

Però respon el marc legal vigent a la realitat lingüística catalana? Només podem parlar de bilingüisme en referència a la legislació en matèria de llengua; és innegable que el context en què la nostra llengua es troba és molt més complex. El territori català presenta de fet una diversitat lingüística comparable a la cultural. Algunes de les llengües parlades són evidentement el català i l'espanyol, però també l'anglès, l'àrab, el francès, l'alemany, el búlgar, el grec, l'italià o l'afrikaans, entre moltíssimes altres. El Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades, GELA, proposa al seu lloc web una llista amb més de 150 idiomes.

La globalització és ja un fet irrefutable: la diversitat cultural és potser un dels trets més definidors de l'època actual, i la realitat multilingüe als Països Catalans n'és prova. La nostra planificació lingüística ha d'anar molt més enllà de la dualitat entre el català i l'espanyol; la catalana és una societat molt complexa lingüísticament, i la competència de l'espanyol no és l'únic factor que hem de tenir en compte.

Per molt que algunes ideologies semblin defensar-ho, la immigració no és un invent del segle XXI; tampoc del segle XX. La immigració és un fenomen que ens ha definit com a espècie al llarg de la nostra història, i la diversitat cultural ha sigut un dels pilars més crucials del desenvolupament científic i cultural humà. I és que en la perspectiva

històrica resulta realment arriscat afirmar, de fet, que existeixi cap ètnia que hagi nascut i crescut independentment de la resta.

La interacció constant entre grups humans és més que observable en una societat cada cop més cosmopolita com la catalana, sobretot a Catalunya per raons geogràfiques, però també a les Illes Balears o a València a causa del turisme i les relacions comercials internacionals. A més, la situació econòmica actual ha fomentat la mobilitat de famílies senceres per motius de feina a territori catalanoparlant, com ja succeí amb els anomenats "xarnegos" d'Andalusia anys enrera. Cal destacar que aquest adjectiu ha sigut usat històricament de manera despectiva, per referir-se a qualsevol resident castellanoparlant a Catalunya no adaptat lingüísticament.

L'existència d'aquest adjectiu apunta a una conclusió difícilment negable: la llengua catalana estableix una diferència entre ciutadans al nostre territori. Jesús Royo Arpón planteja a *Arguments per al bilingüisme* que la societat catalana se sent fortament definida per la seva llengua. Si bé no totes les seves idees són aplicables (al cap i a la fi, descriu la situació d'una Catalunya de fa més de vint anys), el lligam entre el sentiment de nació i el català que exposa resulta prou interessant; la discriminació per raó de llengua és un fet a l'actualitat. Ara bé, no sempre a favor del català com l'autor pretén defensar.

Els ciutadans que tenim el català com a primera llengua, exposa Royo, el sentim com un bé que ens defineix com a col·lectiu i que s'ha de protegir. Aquest fet ens converteix, segons l'autor, en una comunitat excessivament defensiva envers la resta de llengües emprades als Països Catalans. Més enllà de si aquesta actitud es manté avui en dia, es pot afirmar, a partir d'aquesta premissa, que el català s'ha convertit en un important factor per a la integració social.

No només en consciència del seu valor com a bé cultural, els catalanoparlants hem fet del català un factor diferenciador. Però això no és diferent del que fan la immensa majoria de comunitats lingüístiques del món, si no totes. Així doncs, què és la llengua?

Plantejar en aquest estadi inicial una pregunta tan tòpica podria resultar més enlluernador del que sembla; si bé definir aquest fenomen en termes científics no és l'objecte d'aquesta reflexió, com percebem les seves implicacions en diferents estrats de la població pot suscitar diferents perspectives del fet lingüístic. Com la pot percebre el ciutadà nouvingut? S'estableix aquí una dicotomia interessant:

3.3)La llengua. Una eina de cohesió, o una barrera?

És necessari insistir: la realitat que va descriure Royo l'any 1996, més enllà d'opinions personals, no és la d'avui dia. Tot i l'aparent esforç de les polítiques estatals espanyoles, però, el català és encara un requisit per a determinats oficis. Això es pot interpretar, si hom aspira a obtenir determinats llocs de feina, com un factor més per a l'adaptació a l'entorn laboral català. L'aprenentatge d'aquest idioma esdevé, en aquesta situació, un recurs per a la integració, un avantatge envers altres aspirants que no estan disposats, per qualsevol motiu, a assimilar una nova llengua com la nostra. Això és evidentment un fet positiu per a la preservació i expansió del català; i és que no hi ha millor manera d'aprendre una llengua que necessitant-la.

En poques paraules, com ho és tenir el permís de conducció, o saber emprar Microsoft Word, el coneixement d'una llengua fa currículum. I sembla natural que allà on més utilitzada sia més valorada estarà. És aquest el cas del català? Cada vegada menys, potser. Aquesta és una de les matèries en què potser més fàcil és comprendre la importància de la política lingüística, i la seva relació amb la llengua viva.

Això no obstant, no seria precís deixar d'esmentar l'altra cara de la moneda; aquells nouvinguts que no aprenen la nostra llengua es poden trobar(cada vegada menys) determinats impediments. Limitant-nos al present, per exemple, no tenir accés a determinades places a l'administració pública. La discriminació és un terme neutre; discriminar és simplement dir de dos objectes que són diferents l'un de l'altre. Les persones que viuen al nostre territori alienes a la llengua catalana són diferents als catalanoparlants (ho siguem de naixement o no), tot i que sigui únicament en aquest

aspecte. Alguns ciutadans simplement no l'aprenen, i aquí cal destacar que la falta d'interès no n'és l'única causa; tot i que català i espanyol siguin en molts aspectes llengües bessones, aprendre una nova llengua exigeix temps. I molta gent, simplement, no en disposa de tant com desitjaria.

D'altra banda, el criteri de necessitat és també una eina de dos talls; si es viu en un entorn social íntegrament castellanoparlant, com no resulta gens estrany de veure aquests dies, les oportunitats de practicar el català són escasses. No només això, el més important és que en una situació com aquesta el nouvingut no veurà mai l'estudi del català com un esforç profitós, si tampoc no li és exigit al seu lloc de treball.

La ideologia de partits polítics que defensen directa o indirectament la priorització de l'espanyol sobre el català, com el *Partido Popular* o *Ciudadanos*, sembla tenir com a objectiu la generalització de contextos com l'anterior. Potser per això esgrimeixen arguments com que com a espanyols es senten discriminats a Catalunya per raons de llengua. Que això sigui cert o no basta deixar-ho a càrrec de la sociologia empírica.

Quan s'encomanarà el català, doncs? Se'ns presenta després d'aquestes reflexions una resposta prou clara: quan sigui necessari.

SEGONA PART

Aquest apartat pretén oferir una breu història de la campanya de promoció del català al llarg de la seva evolució, a través d'alguns exemples representatius. Seguim l'ordre cronològic. Partim aquí de la premissa que es pot observar, en perspectiva, com aquestes campanyes deixen de referir-se únicament a la realitat catalana immediata per voler abraçar un radi d'acció molt més ample; s'adrecen primer als parlants de català, i a mesura que les dècades avancen, a l'immigrant castellanoparlant, per tal de normalitzar l'ús local del català. Finalment, s'orienten als estudiants universitaris com a potencials difusors de la nostra llengua arreu de món. Si s'espera del català que arribi molt més enllà de les nostres fronteres és perquè la seva situació ja no és la mateixa que era als anys de la Transició espanyola. En altres paraules, el focus d'atenció de la planificació lingüística catalana és ara l'expansió, bàsicament perquè la presència del català al seu territori històric ha sigut normalitzada després d'anys de planificació.

CAMPANYES: EVOLUCIÓ I CONTEXT

El català, cosa de tots (1982)

El primer objectiu de la planificació lingüística catalana fou indubtablement la conscienciació lingüística dels parlants. La idea que fonamenta aquesta iniciativa és que el català ens concerneix a tots, i és una part indestriable de la nostra vida com a habitants dels Països Catalans. Aquesta campanya no es pot deslligar del seu moment històric; amb la mort de Franco i el final del franquisme l'any 1975 a Espanya, el català tenia per fi l'oportunitat de recuperar el temps perdut després d'anys de

repressió sistemàtica. I com ja hem exposat, el sentiment de comunitat és especialment necessari en moments de crisi com la que havia viscut la nostra llengua fins aleshores. El valor identitari del català fou crucial per mantenir-lo en ús.

És natural que els catalanoparlants tinguéssim expectatives altes sobre la Transició; havíem de recuperar molt terreny perdut. L'objectiu de la campanya era sobretot visibilitzar la situació del català després de la dictadura, per tal que la societat catalana s'implicàs en la seva conservació. I la millor manera de fer que el català recuperàs la seva vitalitat després d'uns temps tan difícils era expandir-ne l'àmbit d'ús.

Cal fer especial menció als espots televisius; aquesta campanya per a la normalització lingüística, patrocinada per la Generalitat de Catalunya, pretenia exemplificar mitjançant petites produccions audiovisuals el comportament ideal que, pel bé de la llengua, tot catalanoparlant hauria de mostrar a situacions quotidianes de contacte amb l'espanyol. En definitiva, per tal de naturalitzar la nostra consciència lingüística amb el català envers altres llengües.

El personatge protagonista, de nom Norma, és una noia jove i simpàtica que representa aquest ideal de reivindicació defensiva, com una realitat social que es pot convertir en costum; podem entendre, doncs, que ni tan sols el seu nom és gratuït. Amb la seva juvenesa pot voler representar, simbòlicament, les noves generacions de parlants, més compromeses amb la llengua que les anteriors. Es podria dir que els principals trets del comportament d'aquest personatge són dos: **a)** mai no girar la llengua, parlar en català sistemàticament. L'exemple de la Norma ha de mostrar als parlants que el català és útil, i que la convivència amb els castellanoparlants no implica necessàriament la reducció del seu ús. Als Països Catalans, la nostra llengua pot ésser la norma. **b)** El seu caràcter integrador; la Norma no és combativa, i sempre està disposada a ajudar qualsevol persona que tingui un menor coneixement de la nostra llengua. Aquesta campanya reprova la condescendència dels catalanoparlants envers els aprenents nouvinguts.

En un dels espots, que mostra al personatge de la Norma visitant el Museu Picasso, la protagonista manté una conversa amb un guia que l'atén en espanyol. Immediatament, ella demana amb naturalitat si entén el català; resulta que el guia comprèn perfectament aquest idioma, però es nega a emprar-lo perquè els catalanoparlants nascuts a Catalunya se'n riuen de com el parla. Ella respon que són ells, els que fan riure, fent entendre a l'home que no s'ha d'avergonyir per intentar parlar català.

En una altra ocasió, la Norma parla amb un lampista que diu que fa 8 mesos que viu a Catalunya. Castellano parlant de naixement, l'home diu que al seu poble sempre s'havia dit del català que era incompreensible. Això no obstant, ell es presenta molt motivat per aprendre'n, i mostra molta curiositat per tot el que li pot ensenyar la Norma. Aquí, la protagonista representa la capacitat referencial de l'estàndard, com els immigrants poden aprendre a partir de les normes ortogràfiques.

Depèn de vostè (1985-1986)

Aquesta campanya presenta un tret molt representatiu que es repetirà a la resta, un eslògan; senzilles i concises, expressions com "Dóna corda al català" (2005-2007), "Tu ets mestre" (2003) o "Encomana el català" (2009-2010) apel·len directament al parlant, mitjançant enunciats en segona persona del singular. L'ús de la forma imperativa directa dels verbs és prou significativa; la seva intencionalitat no és altra que la de modificar una conducta. El poder de la dixi sobre el receptor és un recurs que empen pràcticament totes les campanyes d'aquesta mena.

En un context lingüístic en què el català començava, lentament, a recuperar les seves competències, la Direcció General de Política Lingüística posà en funcionament una

nova campanya per promoure l'ús del català quotidianament. Amb l'eslògan "Que aquí es parli català... depèn de vostè", el missatge es dirigia novament als catalanoparlants; ens convidava, altra vegada, a evitar girar la llengua i parlar en castellà només per agilitzar la intercomunicació.

"Depèn de vostè" pretenia defensar els interessos dels aprenents de català; el seu objectiu era visibilitzar la dificultat que representa pels immigrants no poder practicar el català per mor dels catalanoparlants que tenen per costum girar la llengua. El que alguns podrien considerar una mostra de cortesia, com ho és intentar fer que els seus interlocutors gaudeixin de la comoditat que els suposa parlar la seva primera llengua, és en realitat un impediment més per aquells que volen aprendre català. Aquesta idea que el nostre idioma ha de ser substituït per norma en contextos bilingües, i que qualsevol altre ha de tenir prioritat és, potser en ell mateix, el símptoma d'anys de repressió.

Tu ets mestre (2005)

En aquesta mateixa línia, la Direcció General de Política Lingüística ja va proposar aquesta idea d'aprenentatge mitjançant la col·laboració entre parlants amb un eslògan encara més directe. Amb "Tu ets mestre" la consigna era clara: els coneixedors de la nostra llengua no havíem de témer fer la primera passa i parlar en català als nouvinguts.

Tal com amb "Mou-te en català!", en aquest cas la idea fonamental és altra vegada la integració social mitjançant la llengua. Aquesta voluntat es resumeix a l'última línia dels espots televisius i radiofònics de la campanya, de boca d'un immigrant: "Ajuda'm, parla'm en català". Practicar el català amb aquells que no el coneixen és ajudar-los, facilitar que puguin passar a formar part de la nostra comunitat lingüística. Tenir una llengua en comú és un important element de cohesió social.

Com es pot apreciar, la idea de comunitat, de grup, és un argument recurrent en aquest tipus de campanyes. La llengua, com a part de la nostra cultura (d'una cultura d'acollida, en el cas dels nouvinguts), ens defineix íntimament com a individus socials. I esdevé, així, cosa de tots.

Dóna corda al català (2005-2007)

En aquesta ocasió, l'eslògan ens convida a fer una acció mecànica, fet pel qual encara pot tenir més impacte. Però quin és el seu significat? La metàfora de "donar corda" al català és clara: com si fos una joguina que està aturada, cal esforçar-se per tornar-la a fer funcionar. El valor simbòlic d'aquesta campanya és precisament el de reanimar una llengua aparentment aturada, com un estri sense corda. Un estri que no pot tornar a funcionar per si mateix, que requereix una voluntat externa per tornar a caminar.

La idea de moviment es fa efectivament gràfica mitjançant la seva mascota. Un simpàtic barram de joguina amb ulls i potes que avança si se li dóna corda. Representa l'afany de la campanya a molts nivells: una boca saltadora que es mou, per representar una llengua viva, que s'empra, gràcies a l'ajut extern de mans

amigues. I no només es mou, sinó que ho fa cap endavant. Com a catalanoparlants, ens transmet la idea que mantenir-la en moviment és la nostra responsabilitat. A la Queta (diminutiu de "Boqueta") qualsevol li pot donar corda, i que segueixi caminant depèn de la nostra voluntat com a parlants.

els consells de la Queta

Tu que has vingut a Catalunya:
Per començar, parla en català, sense prejudicis, sense vergonya. No tinguis por d'equivocar-te. Convida els altres que et parlin en català, que et donin l'oportunitat de practicar-lo.

Tu que has nascut a Catalunya:
Deixa de banda els prejudicis, la por que no t'entenguin, i parla en català. Dóna l'oportunitat als qui aprenen català de practicar la llengua. Fes que el català sigui útil, necessari, viu.

Deixem que la llengua ens acosti, encetem la conversa, parlem-nos. Donem corda al català.

CONSORCI PER A LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA
www.cpln.org

Mou-te en català! (2011)

En aquest cas, la metàfora del moviment no fa referència a la llengua en si, sinó a l'individu que l'empra quotidianament, que s'hi mou com si fossin les seves sabates. Aquesta campanya pretén, bàsicament, animar qualsevol catalanoparlant a fer voluntariat lingüístic; a dedicar part del seu temps a ajudar qualsevol que vulgui aprendre català o millorar-ne les seves competències. Novament, un dels focus d'atenció és facilitar l'aprenentatge dels nous parlants. L'objectiu d'aquesta campanya es fonamenta en la idea que amb l'ús, la pràctica i la col·laboració mutua entre individus la llengua es revitalitzarà augmentant la seva presència al territori. Es

tracta, doncs, d'un principi expansiu. Qualsevol voluntari compromès amb el nostre idioma pot ajudar a practicar-lo a qui l'estigui aprenent, i facilitar la seva integració a la comunitat.

"Mou-te en català!" fou producte de la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura, en conjunt amb la Secretaria General de l'Esport. Comptà amb la col·laboració del Consorci per a la Normalització Lingüística, així com de la Unió de Federacions Esportives de Catalunya. Basta tenir en compte quines entitats hi donaven suport, per fer-se una idea de quina seria la orientació d'aquest projecte, immediatament posterior a la campanya "Encomana el català".

Aquest pla de foment està fortament lligat a l'esport, i d'aquí la primera lectura que se'n pot fer a partir del suport gràfic que s'hi associa. Tanmateix, el seu focus d'atenció no és l'activitat física: és perquè l'esport és un fet social, que pot resultar tan útil per l'expansió del català. Podem entendre que el més important del cartell no és que els protagonistes s'estiguin cordant un calçat esportiu, sinó que siguin dos i ho facin un al costat de l'altre.

El català, llengua per a tothom (2013)

En clau jove, moderna i actual, el lema "Fem del català una llengua de futur" sintetitza un nou afany de ja no només normalitzar l'ús de la llengua catalana, sinó de fer-ne un idioma a l'alçada de la resta de llengües d'Europa. En un vídeo penjat a Internet, un seguit de joves exposen dades positives sobre l'estat del català fets com que més de 5 milions de persones han après català a part de la seva llengua materna en tot el nostre àmbit lingüístic, o que des de 1991 aproximadament 1.400.000 parlants adults s'han inscrit a cursos de català. Es demostra amb aquestes dades un innegable creixement en el nombre de catalanoparlants en els últims anys. El català s'ha convertit en una llengua atractiva a Europa, únicament superada per l'anglès i el francès.

El lloc web de la Generalitat de Catalunya on es pot trobar el vídeo promocional presenta també un enllaç, amb el nom "El català en xifres". S'hi ofereix una informació molt més ampliada, amb percentatges i estadístiques sobre l'ús creixent de la llengua catalana actualment. En definitiva, els resultats de la gran tasca que la planificació lingüística ha dut a terme des del seu inici.

"El català, llengua per a tothom" suposa en certa manera la culminació d'un procés de projecció extensiva del català; podem entendre també que aquest afany de visibilització internacional parteix necessàriament d'una idea de seguretat respecte a l'àmbit d'ús més immediat del català, el que es limita al territori catalanoparlant.

L'objectiu de la planificació lingüística ha evolucionat amb el temps: primer, allò que es pretenia era que els propis parlants empressin el català amb naturalitat. Després, el focus d'atenció eren els immigrants castellanoparlants, i la seva integració mitjançant la llengua. I donant per assolida la normalitat de la situació del català a l'àmbit públic, el sector privat i el legislatiu es convertiran en el següent objectiu. És només quan es considera que s'han fet prou progressos respecte de la situació de la llengua catalana al seu territori, que la planificació lingüística es permet aquest afany expansiu més enllà de les seves fronteres. Aquesta última campanya és producte d'aquesta apertura de perspectiva.

T'agradarà sentir-la en català (2014)

Com en una de les vessants de la campanya "Dóna corda al català", "T'agradarà sentir-la en català" apel·la pel foment de la presència del català al cinema. Apel·la, de fet, a que aquesta presència sigui exigida per nosaltres els espectadors.

Enfocat a augmentar la presència del català tant al doblatge com als subtítols, aquest projecte de foment actua en dues dimensions: impulsar la producció audiovisual en la nostra llengua i augmentar-ne la demanda. Iniciada per La Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura, aquesta iniciativa es troba encara activa.

En català, també és de llei (2014)

En col·laboració amb el Departament de Justícia, la Generalitat de Catalunya va finançar una iniciativa per fomentar l'ús del català aquest cop en un àmbit més concret: el judicial. Amb el lema "Utilitza'l, hi tens tot el dret", es pretenia encoratjar a la ciutadania a emprar el nostre idioma a les seves relacions amb la justícia i, alhora, estendre el seu ús entre els treballadors del sector, tant per part d'advocats,

notaris o jutges.

Català i empresa. Ja estàs al dia? (2015)

Amb l'afany d'aconseguir que el català conquerís més àmbits de la vida quotidiana catalana, el Departament de Cultura es fixà un nou objectiu, el sector empresarial. Aquesta iniciativa, encara activa, no pretén augmentar únicament l'ús del català entre els treballadors, sinó també la seva presència al major nombre de productes i serveis possible. La plataforma que suporta la majoria dels recursos d'aquesta campanya és Internet. Al cap i a la fi, el potencial que pot tenir qualsevol iniciativa de foment del català, directament proporcional a la seva difusió, és molt major si es duu a terme en xarxa. Tot i haver centrat la seva atenció en aquest format, el Consorci per a la Normalització Lingüística té en funcionament 146 punts d'atenció a empreses a Catalunya.

A l'espai web "Català i empresa. Ja estàs al dia?" es presenten, com a punt central de la campanya, 8 arguments a favor de l'ús del català a les empreses catalanes. Aquests són: 1)El client valorarà positivament, sense dubte, ésser atès en la seva pròpia llengua. 2)Ésser atès en català és, de fet, un dret del client. 3)La llei cobreix la retolació en català. 4)De la mateixa manera, també cobreix etiquetar en català. 5)Per llei, la documentació comercial ha de presentar una versió en la nostra llengua. 6)Com l'espanyol o l'anglès, el català és també una llengua de mercat. 7)L'ús del català compta amb el suport de grans marques internacionals. 8)Als productes digitals també s'empra el català.

A més d'aquest seguit de raons, el lloc web ofereix un qüestionari en línia per testar si a una empresa l'ús del català està normalitzat i és suficient, amb preguntes sobre l'atenció al client, comunicació comercial, retolació, documentació, pressupostos, factures, etiquetatge o fins i tot les instruccions dels productes. A més, "Català i

empresa. Ja estàs al dia?" ofereix informació sobre el marc legal associat a l'ús del català a l'empresa, un petit espai per sol·licitar subvencions, un llistat de projectes actius i altres recursos. Es té en consideració també el potencial de difusió que ofereixen les xarxes socials. En resum, l'objecte d'aquesta iniciativa és oferir totes les facilitats possibles a qualsevol empresa disposada a fer que l'ús del català hi sigui natural.

TERCERA PART

L'objecte d'aquesta última part és analitzar amb més detall l'espot televisiu "Encomana el català", producte de la campanya de foment "Per la llengua, som-hi!", amb el suport de la Generalitat de Catalunya. Aquesta última no és la més moderna, però és considerada, en aquest projecte, l'exemple més representatiu d'una etapa crucial del procés evolutiu de la promoció del català al nostre territori. Engloba, es podria dir, els principals objectius de les anteriors: encoratjar als catalanoparlants a emprar el català amb tothom indistintament, com ho féu "El català, cosa de tots"; evitar que aquests girin la llengua i facilitar l'aprenentatge dels nouvinguts, com "Depèn de vostè"; afavorir la integració dels immigrants mitjançant la llengua, com "Tu ets mestre" i, en definitiva, revitalitzar la llengua catalana i expandir-ne l'ús com "Dóna corda al català". En funcionament entre els anys 2009 i 2010, aquesta iniciativa se situa en un moment històric en què després d'anys de planificació la consciència lingüística s'havia fet prou efectiva als Països Catalans, sobretot per part dels parlants d'origen català. Si bé el focus d'atenció eren en aquest estadi els immigrants, "Encomana el català" apel·lava per l'ús normalitzat del català per part de tots, coneixedors i aprenents.

A diferència de "El català, cosa de tots", aquesta campanya es dirigeix clarament a la totalitat de la comunitat lingüística catalana. El seu afany és el mateix, combatre una realitat encara present al nostre territori; un gran nombre de catalanoparlants gira la llengua sistemàticament per evitar qualsevol possible situació de conflicte lingüístic. Es tracta d'un mal hàbit que ha caracteritzat la nostra comunitat a causa de la interferència de l'espanyol. El lema "Encomana el català" pretén encoratjar-nos a nosaltres els parlants a emprar el català per norma. I està dirigit a tots els parlants. "Depèn de vostè" presenta emprar el català com una responsabilitat pel bé de tots, però "Encomana el català" no es limita únicament a qui el té com a primera llengua, sinó que s'estén a qualsevol que encara l'estigui aprenent. Les campanyes anteriors, en definitiva, semblen centrar-se molt més en els parlants que ja saben català, ja sia a favor de la seva

conservació o de la integració dels immigrants. "Encomana el català", en canvi, pretén convertir tots els parlants en elements de difusió activa de la llengua: d'aquí en ve el nom.

Aquesta imatge té una forta càrrega simbòlica; vuit cambrers, d'ètnies diverses, atenen una clienta que sembla catalana dirigint-s'hi en català. Pocs segons abans un home carregant una bombona de butà feia referència a parlar en català a la feina. En aquest cas, pot ésser positiu per ambdues parts, tant per a l'empleat com per al consumidor. "Català i empresa. Ja estàs al dia?" introduirà anys després una idea similar; un client sempre valora ésser atès en la seva llengua.

Parlar el català amb la gent de l'entorn és la manera més ràpida de visibilitzar de manera efectiva qui el pot parlar, qui no i qui encara l'està aprenent. Això podria evitar, per exemple, que dos coneixedors de català mantinguin una conversa íntegrament en espanyol per pensar que és l'única llengua que tenen en comú. Tant el llenguatge verbal com no verbal transmeten el missatge que només cal intentar-ho i el canvi és possible.

"Encomana el català" pretenia generar en els parlants una conducta d'ús del català fins i tot després d'haver rebut una resposta en espanyol, a partir de conscienciació sobre els valors positius d'emprar-lo quotidianament. I és que l'*Estadística d'usos lingüístics a Catalunya* de 2003 va apuntar que un 70'6% dels catalanoparlants que iniciaven les seves interaccions en la nostra llengua l'abandonaven si els seus interlocutors n'empraven una altra.

I-Anàlisi lingüística i cognitiva

La sorpresa inicial

L'espot comença amb un client entrant en un forn de pa. Pel seu aspecte, sembla immigrant. Només per l'aparença, qualsevol podria suposar que el català no és, com a mínim, la seva primera llengua. L'encarregat, però, l'atén en català:

"-Què li puc fer per berenar?"

"-Si us plau, voldria un entrepà."

Seguidament, el que semblen uns ajudants ofereixen al client el que vol, i després l'encarregat se'n acomiada. Aquest fragment inicial demostra que una interacció simple com aquesta pot ésser fluida i fàcil en català. Potser el més interessant d'aquesta primera part és, però, la reacció de l'encarregat: en rebre una resposta en català per part del client, el seu gest passa de la sorpresa a la satisfacció. Ell és el primer que es sorprèn que l'ús del català sigui, inesperadament, recíproc.

De la mateixa manera, també mostra sorpresa una jove al carrer, presumiblement catalana, que, en sortir l'encarregat a acomiadar al client, observa, admirada, que li parla en català. Demana:

"-Li parles en català?"

"-És clar, així el puc practicar!"

El client contesta satisfet, abans d'allunyar-se en bicicleta, que així el pot practicar; és possiblement un immigrant, jove, que està aprenent una llengua que li és nova, i valora qualsevol oportunitat que es presenta per millorar el seu català.

El protagonista representa un sector de la població nouvinguda que es proposa adquirir una altra llengua, la catalana. Un sector que es pot trobar una dificultat afegida a l'hora de millorar les competències lingüístiques, el costum de molts catalanoparlants d'adreçar-se en espanyol als nouvinguts, suposant que és la única llengua que tenen en comú. Si ho fan és perquè dedueixen per la seva aparença que el seu origen no és català, i que és més probable que coneguin únicament l'espanyol, que té més projecció internacional.

Després d'anys de subordinació lingüística, molts parlants han vist girar la llengua com un acte de cortesia. Com si forçar a un usuari monolingüe de la llengua dominant a haver de participar en una conversa bilingüe fos de mala educació. I quin interès pot

tenir parlar o ensenyar als fills una llengua amb àmbits d'ús tan limitats? Vist en perspectiva és comprensible que, tristament, certs sectors de la població no considerin el català una llengua útil, després d'haver sigut eclipsat per l'espanyol durant segles de repressió.

"-A la feina! Al carrer! Al cafè de l'amic Joan!"

A continuació es presenta la resta de personatges, d'ètnia, edat i sexe diferents. Aquesta diversitat no és pas gratuïta; es pretén representar, mitjançant l'ús de persones tan diferents, la societat catalana en conjunt. La població d'una Catalunya diversa, múltiple i de contrastos, de cultures en contacte i on la llengua vehicular és la territorial. De fet, la situació sociolingüística que retrata no dista molt de l'actual.

El primer en aparèixer és un treballador de Repsol que carrega una bombona de butà: "**a la feina!**", diu. L'ús del català a l'entorn laboral sembla un àmbit difícil de conquerir encara avui, i n'és prova, més concretament, la campanya actual "Català i empresa. Ja estàs al dia?", que neix d'una necessitat que ja visibilitza "Encomana el català" amb aquesta línia.

Seguidament, el que semblen unes ballarines de dansa oriental, exclamen a l'uníson: "**al carrer!**".

L'ús del català quotidianament, en situacions més informals, sembla ésser el centre d'atenció d'aquesta campanya. Cal destacar que tots ells, les ballarines i el butaner, tenen aspecte d'immigrants.

"El cafè de l'amic Joan" pretén remetre a una idea de familiaritat, com un entorn d'esbarjo on crear i mantenir relacions socials. Es podria considerar l'última frontera per conquerir, una referència a l'estrat més íntim de la vida d'un parlant, la família i els amics. Remetent a aquestes tres dimensions de la vida quotidiana, de més formal a més

informal, i amb només tres línies de text, l'espot ja exposa el seu objectiu; que el català s'encomani a tots els àmbits d'ús.

"-La primera paraula, en català!"

Una dona de fesomia autòctona asseguda a una taula és atesa per un seguit de cambrers que l'envolten, tots oferint una carta oberta i resant "**La primera paraula, en català!**". El que més pot cridar l'atenció d'aquesta escena és que qui ho diu son els mateixos cambrers, molts dels quals són immigrants.

L'espot formula aquí una nova afirmació: que la primera paraula d'una interacció sigui en català no és només responsabilitat dels parlants de tota la vida, sinó també dels nouvinguts. Encara que sigui un "bon dia", o un "què voldrà?". És la nostra responsabilitat com a comunitat; novament, el català és cosa de tots. Una primera paraula en català per part dels immigrants també pot incidir en el canvi d'actituds lingüístiques entre els autòctons.

Amb el final de l'espot, de no més de 30 segons de durada, s'ha ampliat al màxim l'acció que "Encomana el català" vol abraçar: confiar a tota la comunitat lingüística el bon estat d'ús de la llengua catalana, als propis parlants. Tots hi tenim el mateix paper, la mateixa tasca. Encomanar el català és encoratjar a altres parlants a emprar-lo amb el nostre exemple. El seu ús normalitzat és responsabilitat de tots els catalanoparlants. Aquesta revitalització es farà visible amb la força del costum, d'una conducta sorgida de la nostra consciència lingüística com a col·lectiu.

II- Característiques formals

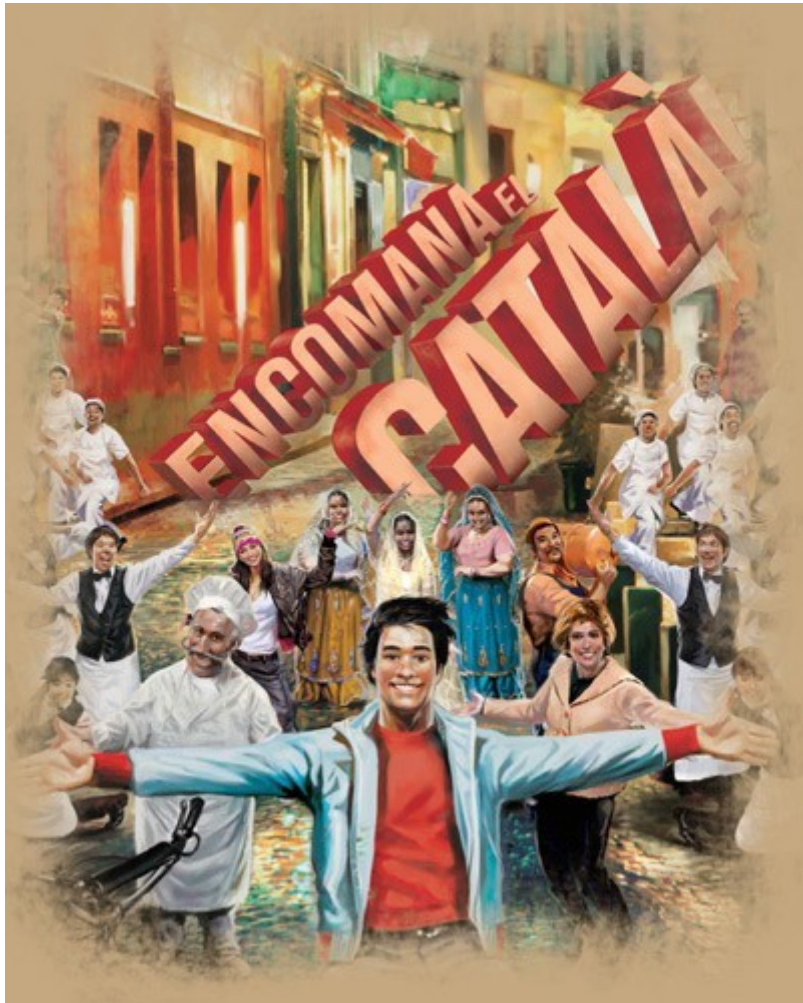
Si bé "Encomana el català" no és el primer spot televisiu producte d'una campanya de foment del català, presenta un seguit de recursos que el diferencien d'altres produccions televisives amb la mateixa funció. A diferència de la sèrie d'espots "El català, cosa de tots", que presentava el personatge de Norma en diferents contextos, "Encomana el català" és una peça audiovisual inspirada en el cinema musical, cantada i coreografiada.

Però quina és la intenció rere aquesta tria de format? Primerament, centrem-nos en l'eslògan: per definició, la finalitat d'un eslògan és ésser fàcil de recordar. A nivell cognitiu, la música facilita la memorització, i com major sigui l'exposició d'un individu a una melodia lligada a un missatge, major serà la seva facilitat per recordar-lo. És per això que la producció cultural humana és tan rica en cançons simples adreçades a facilitar que els infants aprenguin l'abecedari, els colors, o els dies de la setmana.

La música no és l'únic factor a tenir en compte; anys de recerca han demostrat que la rima facilita la creació d'estructures associatives a la ment humana. N'és prova l'ample ventall de refranys que ofereixen quasi totes les llengües del món, la majoria dels quals es serveix d'aquest recurs. En conjunt, la música i la lletra d'aquest spot estan pensats per fer que la cançó sigui enganxosa i bona de recordar. És segur que el seu compositor no esperava que tothom la recordàs sencera, però l'eslògan està situat al final de la peça per fer-lo més impactant. La lletra està impresa als subtítols sincronitzats amb la veu dels actors cantant-ne les paraules. L'avanç de la lletra el marca un boca saltadora amb ulls, com la Queta, la mascota de "Dóna corda al català"; es tracta d'un simple detall, però remet visualment a la connexió de la campanya "Encomana el català" amb les anteriors. La coreografia atorga poca informació, però fa que l'spot sigui més vistós i atractiu a l'espectador. La tria d'actors de diferents ètnies i edats, però, té molta més càrrega simbòlica.

Els personatges pretenen representar una Catalunya multicultural, sí, però el fet que el seu protagonista no tingui més de 30 anys potser tampoc és gratuït; com en el cas de la

Norma, els adolescents de "Tu ets mestre" o els estudiants universitaris de "El català, llengua per a tothom", la campanya "Per la llengua, Som-hi!" va triar expressament un actor jove, l'afrocatalà Òscar Kapoya, per connectar amb la joventut i mostrar que el pes d'aquesta iniciativa recau sobretot en el públic jove.

La responsabilitat és de tothom, sí, però el procés d'encomanar el català serà més ràpid i efectiu si es fa a partir de la base de la comunitat lingüística, les noves generacions de parlants. Al cap i a la fi, una imatge a la qual els espectadors puguin associar la campanya augmenta exponencialment el seu impacte. A més, el format televisiu atreu molt més aquest sector de la població que no pas la promoció que es pugui fer mitjançant la premsa o els cartells.

III-Els objectius d' "Encomana el català"

Per tal de poder actuar, per tota campanya de foment la visibilització és prioritària; és per això que

la major part del pressupost i els mitjans de què disposa qualsevol projecte d'aquest tipus s'inverteix en augmentar-ne la projecció i facilitar-ne la difusió. "Encomana el català" no és una excepció: a més de l'espot televisiu, la iniciativa es va fer conèixer mitjançant cartells, tallers i esdeveniments diversos. Fins i tot un programa de ràdio, encara en emissió, té el seu nom. La campanya va fer també un ús de les xarxes socials sense precedents, amb un grup de suport a Facebook que superà els 43.000 seguidors. Sens dubte, aquesta utilització tan efectiva dels mitjans de comunicació i difusió va propiciar que aquesta campanya fos un èxit en participació.

La finalitat de les campanyes de foment de la llengua és crear consciència. L'ús lingüístic, entenem, no pot canviar si no és mitjançant la modificació de la consciència lingüística. La primera passa és convèncer als parlants del potencial de la seva llengua. Un idioma ha d'ésser considerat digne d'encomanar per part dels seus usuaris per tenir futur. I en el cas català, aquest estadi previ tan fonamental és en si mateix un repte.

Que la primera paraula sigui en català és la seva consigna inicial, però aquesta campanya va més enllà. Ens encoratja als parlants a començar qualsevol conversa en català, i a intentar no canviar de llengua sota cap circumstància. Malauradament, girar la llengua és una pràctica molt estesa al nostre territori, encara avui, i evitar-ho implica un esforç conscient; "Encomana el català" ens demana aquest esforç, ens convenç que la nostra llengua ho mereix, i que és en benefici de tots els membres de la nostra comunitat lingüística.

Com a campanyes anteriors, "Per la llengua, som-hi!" apel·la a la integració dels immigrants mitjançant la llengua. La presenta, de fet, com un recurs per tal d'aconseguir que una Catalunya multicultural no impliqui una Catalunya sense català. El català esdevé un element de cohesió social, i mitjançant la inclusió dins la comunitat

lingüística podem facilitar als nouvinguts la inclusió a la societat que els acull. Tenint present aquesta dualitat, "Encomana el català" pretén que per la integració la llengua sigui una eina, mai una barrera.

CONCLUSIONS

Després d'anys de planificació lingüística, podem dir que el català ha recuperat molt terreny perdut; durant una llarga història de repressió, mai no ha deixat de parlar-se, i n'és prova la seva supervivència. Quan la política lingüística catalana s'ha pogut alliberar del domini de l'espanyola, poc a poc la llengua ha anat recuperant competències més enllà de la parla quotidiana. L'enfocament exterior de les campanyes actuals és prova de la seva recuperació, del nostre progrés com a comunitat.

Amb el final del franquisme, la política lingüística catalana es va proposar recuperar tot el terreny perdut durant la dictadura a partir de la cohesió de la nostra comunitat de parlants, en una societat heterogènia i canviant. Els progressos fets en aquesta tasca fins els anys de "Per la llengua, som-hi!", van generar una merescuda sensació de seguretat respecte dels àmbits d'ús del català. És en aquesta època quan l'objectiu deixa d'ésser únicament el foment del català dins el nostre marc territorial; "El català, llengua per a tothom" sintetitza aquest optimisme envers el futur del català i apel·la per una projecció més enllà de les nostres fronteres. I les dades en nombre de parlants que presenta són indubtablement encoratjadores.

Si la vitalitat d'una llengua es mesura pel seu nombre de parlants, l'ús normalitzat de la nostra en garantirà la salut sumant parlants. La catalana és una societat complexa i diversa; la gestió de la multiplicitat lingüística té ara l'objectiu d'assegurar que aquest fet no impliqui cap cessió de competències a l'espanyol. Presentar el català com una via d'integració d'aquest gran flux de nouvinguts a la nostra cultura ens ha fet créixer com a comunitat. Entenent els nostres drets lingüístics, una convivència no nociva i respectuosa és possible. I la gestió per una multiculturalitat inclusiva és un repte encara avui. "Encomana el català" és el producte d'anys de recuperació, però també és una mirada cap al futur.

BIBLIOGRAFIA

Bibliografia consultada

- ARACIL, Lluís Vicent, *Papers de sociolingüística*, Edicions de la Magrana, Barcelona, 1982.

- BASTARDAS, Albert, "Persistència i canvi en el comportament lingüístic: la planificació sociolingüística", dins *Treballs de sociolingüística catalana*, Volum 12, Onada edicions, Benicarló, 1994, pp. 31-39.

- BIBILONI, Gabriel, *Llengua estàndard i variació lingüística*, Edicions 3 i 4, València, 1998.

- CASASSAS, Oriol, *Una faula i setze històries: excursió pel camp de les ciències humanes sortint del despatx d'un metge*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1999.

- GARCÍA, Francisco, *Fundamentos críticos de sociolingüística*, Universidad de Almería, Almeria, 1999.

- GONZÁLEZ, Juan Carlos, *La estratificación sociolingüística de una comunidad semiurbana: Toro (Zamora)*, Universidad de Salamanca, Salamanca, 1991.

- GRICE, Paul Herbert, *Logic and Conversation*, Academic Press, Nova York, 1975.

- GUMPERZ, John Joseph, *Language in Social Groups*. Stanford University

Press, Stanford, 1971.

·HAUGEN, Einar, *Blessings of Babel: Bilingualism and Language Planning, Problems and Pleasures*, Walter de Gruyter, Berlin, 1987.

·HERR, Richard, *España y la revolución del siglo XVIII*, Editorial Aguilar, Madrid, 1964.

·HUDSON, Richard, *Sociolinguistics*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996.

·MIRALLES, Joan, *Entorn de la història de la llengua*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2001.

·PAGÈS, Pelai, *Franquisme i repressió: La repressió franquista als Països Catalans*, Universitat de València, Ciutat de València, 2004.

·PÉREZ DE GUZMÁN, Juan, *Estudios de la Vida, Reinado, Proscripción Y Muerte de Carlos IV Y María Luisa de Borbón, Reyes de España*, Imprenta de J. Ratés Martín, Madrid, 1908.

·RAMÍREZ DE VILLARRUTIA, Wenceslao, *La reina María Luisa, esposa de Carlos IV*, Editorial Francisco Beltrán, Madrid, 1927.

·SOUSA, David, *How the Brain Learns*, Corwin Press, California, 2002.

Webgrafia consultada

·BAJO, María Teresa, GÓMEZ-ARIZA, Carlos, MACIZO, Pedro, i

PUERTA-MELGUIZO, María Carmen, "Musical Cognition: Relations between Music and Language", dins *Cognition*, 2000. **Enllaç:**
https://www.researchgate.net/profile/Carlos_Gomez-Ariza/publication/233570351_Cognicion_musical_relaciones_entre_musica_y_lenguaje_Musical_cognition_Relations_between_music_and_language/links/53df7c7e0cf2aede4b4901f3/Cognicion-musical-relaciones-entre-musica-y-lenguaje-Musical-cognition-Relations-between-music-and-language.pdf

[Consulta: Dijous, 1 de juny de 2017]

·BIBILONI, Gabriel, *Sobre l'Estàndard Composicional*, 1997. **Enllaç:**
http://bibiloni.cat/textos/estandard_comp.html

[Consulta: Dijous, 25 de maig de 2013]

·Cercle català de negocis, *El català: una llengua perseguida durant 4 segles*, 2012. **Enllaç:**
http://usuari.tinet.cat/jjpb/PADRENY/El_catala_llengua_perseguida.pdf

[Consulta: Divendres, 2 de juny de 2017]

·Generalitat de Catalunya, *Campanyes de foment de la llengua*, 2017 (última actualització). **Enllaç:**
http://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/campanyes

[Consulta: divendres, 12 de maig de 2017]

Generalitat de Catalunya, *El 80% de la població parla català i el 65% el sap escriure, segons l'Informe de Política Lingüística*, 2013. **Enllaç:**

http://www.govern.cat/pres_gov/AppJava/govern/notespremsa/197371/80-poblacio-parla-catala-65-sap-escriure-linforme-politica-linguistica.html

[Consulta: dimarts, 2 de maig de 2017]

·Generalitat de Catalunya, *Estadística d'usos lingüístics a Catalunya 2003*, Institut d'estadística de Catalunya. **Enllaç:**

<http://www.idescat.cat/cat/idescat/publicacions/cataleg/pdfdocs/eulc2003.pdf>

[Consulta: dijous, 25 de maig de 2017]

·Generalitat de Catalunya, *La Queta, la mascota de la campanya "Dóna corda al català" celebra el seu primer any de vida*, 2006. **Enllaç:**

<http://llengua.gencat.cat/ca/detalls/noticia/La-Queta-la-mascota-de-la-campanya-Dona-corda-al-catala-celebra-el-seu-primer-any-de-vida>

[Primera consulta: divendres, 19 de maig de 2017]

·Grup d'Estudi de Llengües Amençades, 2017 (última actualització). **Enllaç:**

<http://www.gela.cat/doku.php?id=>

[Consulta: divendres, 14 d'abril de 2017]

·Llengua catalana, *01 El català és cosa de tots. La Norma: episodis* [arxiu de vídeo]. **Enllaç:**

<https://www.youtube.com/watch?v=1UzjQs5-zxY>

[Consulta: dimecres, 17 de maig de 2017]

·Llengua catalana, *16 Encomana el català* [arxiu de vídeo]. **Enllaç:**

<https://www.youtube.com/watch?v=XIH4ZLSi3YM>

[Primera consulta: dilluns 29 de maig de 2017]

MAS, Agustí, *Isidor Mari: “És com si dins d’Espanya hi hagués una Dinamarca i Espanya ho ignorés”*, Homo Fabra, 2013. **Enllaç:**

<http://www.nuvol.com/entrevistes/isidor-mari-es-com-si-dins-despanya-hi-hagues-una-dinamarca-i-espanya-ho-ignores/>

[Consulta: dilluns, 24 d'abril de 2017]

·DE PAGÈS, Eugènia, "Breu història de la repressió de la llengua catalana", dins *La lamentable*, 2013. **Enllaç:**

<http://lamentable.org/breu-historia-de-la-repressio-de-la-llengua-catalana-2/>

[Consulta: Dijous, 1 de juny de 2017]

Referències legals

·Constitución Española. Dins *Boletín Oficial del Estado*, Núm. 311, Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado, Madrid, 1978, pp. 29313-29424.

·Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística. Entitat autònoma del diari oficial i publicacions de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1998.